

Ogólne wytyczne w zakresie stosowania mikropoświadczeń w instytucjach szkolnictwa wyższego i nauki w Polsce

1. Wprowadzenie

Upowszechnienie krótkich form edukacyjnych oraz mikropoświadczeń (jako dokumentów potwierdzających ich ukończenie) stało się kluczowym elementem Planu działania na rzecz Europejskiego filaru praw socjalnych oraz komunikatu Komisji Europejskiej w sprawie utworzenia europejskiego obszaru edukacji do 2025 r.

W celu wsparcia państw członkowskich Unii Europejskiej w zakresie zapewnienia możliwości elastycznego i odpowiednio ukierunkowanego zdobywania wiedzy, umiejętności i kompetencji opracowano europejskie podejście do mikropoświadczeń.

Biorąc pod uwagę działania na forum UE, w 2022 r., Minister Edukacji i Nauki powołał Zespół doradczy ds. mikropoświadczeń w obszarze szkolnictwa wyższego (dalej Zespół).

Na podstawie rekomendacji Zespołu oraz wyników badania dotyczącego stosowania mikropoświadczeń oraz ich uwarunkowań formalno-prawnych, przeprowadzonego w sierpniu i wrześniu 2023 r. wśród instytucji szkolnictwa wyższego, wypracowano wytyczne dla podmiotów szkolnictwa wyższego i nauki.

2. Charakterystyka wytycznych i cel interwencji

Publikacja wytycznych oraz dobrych praktyk uczelni stosujących mikropoświadczenia ma służyć standaryzowaniu zasad oraz upowszechnianiu wiedzy na ten temat w obszarze szkolnictwa wyższego w Polsce. MEiN obserwuje, że mikropoświadczenia są coraz częściej stosowane w obszarze współpracy międzynarodowej uczelni, szczególnie w kontekście prowadzonych przez nie projektów międzynarodowych m.in. Inicjatywy Uniwersytetów Europejskich. Dlatego wytyczne MEiN mają na celu wspieranie instytucji szkolnictwa wyższego i nauki we wprowadzaniu nowych form i treści do oferty edukacyjnej oraz tworzenia środowiska uczenia się, które uwzględnia i wspiera rozwój osób uczących się w różnych kontekstach: edukacji formalnej, pozaformalnej oraz uczenia się nieformalnego.

Publikacja odnosi się do form kształcenia prowadzących do wydawania mikropoświadczeń w rozumieniu Zalecenia Rady Unii Europejskiej z dnia 16 czerwca 2022 roku w sprawie europejskiego podejścia do mikropoświadczeń na potrzeby uczenia się przez całe życie i zatrudnialności oraz potwierdzania kompetencji w celu wydawania mikropoświadczeń.

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.) dalej PSWN, nie ogranicza autonomii uczelni w zakresie oferowania aktywności edukacyjnych (form kształcenia) dla studentów oraz innych osób uczących się, co do zasady nie ogranicza też możliwości weryfikacji i potwierdzania efektów uczenia się i ich uznawania.

Ministerstwo widzi potrzebę dalszych uzgodnień i konsultacji ze środowiskiem akademickim w zakresie uprawnień podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki do walidowania i uznawania efektów uczenia się uzyskanych poza kształceniem formalnym na potrzeby kształcenia formalnego oraz prowadzenia prac zmierzających do pełnego wdrożenia mikropoświadczeń w krajowym systemie szkolnictwa wyższego i nauki.

3. Mikropoświadczenia w kontekście Zalecenia Rady z dnia 16 czerwca 2022 r. w sprawie europejskiego podejścia do mikropoświadczeń na potrzeby uczenia się przez całe życie i zatrudnialności

Termin „mikropoświadczenie” nie jest obecnie zdefiniowany w polskich aktach prawnych. Na potrzeby niniejszych wytycznych została przywołana definicja mikropoświadczenia za Zaleceniem Rady Unii Europejskiej w sprawie europejskiego podejścia do mikropoświadczeń na potrzeby uczenia się przez całe życie i zatrudnialności¹. Zalecenie to jest kluczowe z punktu widzenia wykorzystywania mikropoświadczeń w obszarze szkolnictwa wyższego i ich uznawania, wskazuje jednak również na ważną rolę mikropoświadczeń w edukacji zawodowej i uczeniu się przez całe życie.

"mikropoświadczenia" oznaczają opis efektów uczenia się, które osoba ucząca się uzyskała przy niewielkim nakładzie uczenia się. Efekty te zostały ocenione na podstawie przejrzystych i jasno określonych kryteriów. Aktywności edukacyjne prowadzące do uzyskania mikropoświadczeń są opracowywane tak, aby osoba ucząca się zdobyła konkretną wiedzę, umiejętności i kompetencje, które odpowiadają na potrzeby społeczne, osobiste i kulturowe lub na potrzeby rynku pracy. Mikropoświadczenia są własnością osoby uczącej się i mogą być udostępniane i przenoszone. Mogą być samodzielne lub łączone w większe poświadczenia. Mikropoświadczenia podlegają zapewnianiu jakości według uzgodnionych standardów w stosownym sektorze lub obszarze działalności"

Wytyczne dotyczące mikropoświadczeń mają na celu wypracowywanie standardów dla mikropoświadczeń, ułatwienie ich wykorzystywania w celach prowadzenia kształcenia, wspierania samodzielnego uczenia się i potwierdzania efektów uczenia się. Rekomenduje się wykorzystanie katalogu ujętego w Aneksie I Zalecenia ws. mikropoświadczeń "Standardowe europejskie elementy opisu mikropoświadczenia"² tj.:

1. identyfikacja osoby uczącej się,
2. tytuł [nazwa] mikropoświadczenia,
3. państwo/region organu wydającego,
4. organ wydający, [instytucja wydająca]
5. data wydania,
6. efekty uczenia się,

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32022H0627%2802%29>

² jw. w nawiasie [] komentarze Zespołu wynikające z rekomendacji dla MEIN

7. domyślny nakład pracy potrzebny do osiągnięcia efektów uczenia się (zgodnie z europejskim systemem transferu i akumulacji punktów ECTS, jeżeli to możliwe),
8. poziom (i cykl, w stosownych sytuacjach) doświadczenia edukacyjnego [aktywności edukacyjnej] prowadzącego do uzyskania mikropoświadczenia (europejskie ramy kwalifikacji, ramy kwalifikacji dla europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego),
9. rodzaj [forma] oceny, [rozumiane jako metoda weryfikacji efektów uczenia się],
10. forma uczestnictwa w doświadczeniu edukacyjnym [np. w formie kształcenia],
11. metoda zapewnienia jakości stosowana jako podstawa [wydania] mikropoświadczenia,
12. warunki, jakie należy spełnić, aby uczestniczyć w doświadczeniu edukacyjnym [aktywności edukacyjnej]*,
13. nadzór i weryfikacja tożsamości podczas oceny [sprawdzania efektów uczenia się] (bez nadzoru i bez weryfikacji tożsamości / pod nadzorem bez weryfikacji tożsamości / pod nadzorem internetowym lub z weryfikacją tożsamości na miejscu)*
14. uzyskany stopień*, [rozumiany jako ocena, jaką otrzymał uczący się ubiegający się o mikropoświadczenie],
15. opcje integracji/łączenia (samodzielne, niezależne mikropoświadczenia/zintegrowane, możliwe do połączenia z innymi poświadczeniami)*,
16. informacje dodatkowe*.

(*) „W stosownym przypadku elementy fakultatywne (wykaz niewyczerpujący)”

4. Uwarunkowania formalno - prawne uznawania efektów uczenia się:

- a. Przepisy ustawy PSWN nie wykluczają możliwości potwierdzania kwalifikacji uzyskanych podczas różnorodnych aktywności edukacyjnych (np. szkoleń, kursów), czy potwierdzania tych kwalifikacji mikropoświadczeniami.
- b. W systemie szkolnictwa wyższego i nauki przewidziano możliwość prowadzenia tzw. „innych form kształcenia” przez uczelnię, instytut badawczy oraz instytut PAN. Osoba, która ukończyła takie kształcenie otrzymuje dokument potwierdzający jego ukończenie, którego rodzaj i wzór określa podmiot prowadzący tę formę kształcenia i do tych dokumentów uczelnie i inne podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki mogą stosować wytyczne dotyczące mikropoświadczeń (art. 162 i 163 ustawy PSWN). Za kształcenie to może być pobierana opłata.
- c. Przepisy dla tzw. „innych form kształcenia” nie określają:
 - minimalnego czasu trwania,
 - wymogu określenia efektów uczenia się i punktów ECTS,
 - poziomu wykształcenia kandydata do rozpoczęcia kształcenia,
 - możliwości pobrania opłaty za wydanie dokumentu potwierdzającego ukończenie innej formy kształcenia,
 - możliwości uwierzytelnienia dokumentu potwierdzającego ukończenie tej formy kształcenia.

Uznawanie efektów uczenia się jest przewidziane w przepisach ustawy PSWN (art. 69 ust. 1 pkt 2 i art. 71). Zgodnie z tymi regulacjami jedną z form przyjęcia na studia jest potwierdzenie efektów uczenia się

uzyskanych poza systemem studiów, w zakresie odpowiadającym efektom uczenia się określonym w programie studiów (z wyjątkiem programów studiów przygotowujących do wykonywania zawodów z art. 68 ust. 1 pkt 1 – 10). Można je potwierdzić osobie posiadającej dokumenty wymagane do przyjęcia na studia pierwszego stopnia lub jednolite studia magisterskie i co najmniej 5 lat doświadczenia zawodowego, albo odpowiednią kwalifikację pełną (poziom 5 – 8 PRK) i określone doświadczenie zawodowe (w zależności od poziomu studiów, na których przyjęcie kandydat się ubiega). Potwierdzić można do 50% punktów ECTS przypisanych do zajęć objętych programem studiów. Liczbę punktów ECTS zaliczoną w wyniku potwierdzenia efektów uczenia się wprowadza się do wykazu studentów w Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on.

- d. Obowiązujące przepisy PSWN nie przewidują możliwości potwierdzania efektów uczenia się przy przyjęciu na studia kandydatom posiadającym wymaganą na danym poziomie kwalifikację pełną (6 – 8 PRK), ale nie posiadającym odpowiedniego doświadczenia zawodowego.
- e. Polska Komisja Akredytacyjna (PKA) dokonuje oceny jakości kształcenia na studiach prowadzonych przez uczelnie (art. 241 PSWN) w formie oceny programowej (ocena jakości kształcenia na kierunku studiów) lub oceny kompleksowej (ocena działań na rzecz zapewniania jakości kształcenia w uczelni). Kształcenie na studiach prowadzi uczelnia (art. 53 ust. 1 PSWN). PKA nie ma kompetencji do oceny innych form kształcenia prowadzonych przez uczelnie.

Interpretacja Art. 71. ust. 1.

Uczelnia może potwierdzić efekty uczenia się uzyskane w procesie uczenia się poza systemem studiów osobom ubiegającym się o przyjęcie na studia na określonym kierunku, poziomie i profilu

Przepis ten traktuje o uznawaniu efektów uczenia się zdobywanych na ścieżkach pozaformalnych i nieformalnych na potrzeby uznania ich dla przyszłego nadania kwalifikacji pełnej. Powyższy przepis dotyczy jedynie etapu rekrutacji na studia. Nie obejmuje obszaru akumulacji osiągnięć w trakcie studiów.

Interpretacja art. 79. ust. 1–i 2

Art. 79 ust. 1 i 2 PSWN określa katalog opłat w uczelni publicznej za usługi edukacyjne i jest to katalog zamknięty.

Uczelnia publiczna może pobierać opłaty za usługi edukacyjne związane z:

- 4) *prowadzeniem zajęć nieobjętych programem studiów;*
- 2. *Uczelnia publiczna może pobierać opłaty również za:*
- 2) *przeprowadzenie potwierdzania efektów uczenia się;*

Za przeprowadzenie potwierdzania efektów uczenia się przy przyjęciu na studia uczelnia może pobierać opłaty (fakultatywnie – art. 79 ust. 2 pkt 2 PSWN) w wysokości nie przekraczającej jego kosztów o więcej niż 20% (art. 80 ust. 4 PSWN). Każda uczelnia ma prawo do autonomicznego kształtowania mechanizmów finansowych i modeli biznesowych dotyczących świadczenia usług edukacyjnych związanych z prowadzeniem zajęć nieobjętych programem studiów lub potwierdzaniem efektów uczenia się zdobywanych poza formalnym procesem kształcenia. Wdrożenie systemu mikropoświadczeń albo innego

mechanizmu uznawania kompetencji zdobywanych poza formalnym kształceniem, może pociągać za sobą konieczność wprowadzenia rozwiązań w zakresie dodatkowych opłat.

Interpretacja art. 162.

Osoba, która ukończyła inną formę kształcenia, otrzymuje dokument potwierdzający ukończenie tej formy kształcenia. Rodzaj i wzór dokumentu określa podmiot prowadzący tę formę kształcenia.

Wobec powyższego uczelnie mają w pełni prawo wydawać poświadczenia potwierdzające kompetencje nabywane w ramach różnych form edukacyjnych nieobjętych programem studiów. Rodzaj i wzór dokumentu, który jest wydawany w wyniku ukończenia takiej krótkiej formy edukacyjnej, stanowi przedmiot autonomicznych rozwiązań w danej uczelni. Powołany przepis znajduje zastosowanie do innych form kształcenia niż studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia, jednolite studia magisterskie, studia podyplomowe, szkoły doktorskie oraz kształcenie specjalistyczne. Za kształcenie w innych formach mogą być pobierane opłaty (art. 163 ust. 2 ustawy PSWN).

5. Badanie ankietowe dotyczące stosowania mikropoświadczeń przez podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki

W terminie od 14 sierpnia 2023 r. do 9 września 2023 r. przeprowadzono wśród instytucji szkolnictwa wyższego badanie ankietowe dotyczące stosowania mikropoświadczeń oraz ich uwarunkowań formalno-prawnych. Badanie zostało zrealizowane przez Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie na zlecenie Departamentu Innowacji i Rozwoju we współpracy z działającym przy nim Zespołem doradczym ds. mikropoświadczeń w obszarze szkolnictwa wyższego. Celem badania było określenie gotowości instytucji szkolnictwa wyższego do stosowania cyfrowych certyfikatów, odznak lub innych form cyfrowych poświadczeń.

Informacja o badaniu była upowszechniona za pośrednictwem strony internetowej MEiN oraz mailingu do instytucji szkolnictwa wyższego i nauki. Odpowiedzi na ankietę udzieliło łącznie 108 podmiotów.

Spośród podmiotów, które wzięły udział w ankiecie, 19 oświadczyło, że wydaje mikropoświadczenia, a 89 oświadczyło, że nie stosuje mikropoświadczeń w praktyce edukacyjnej.

Wśród 108 respondentów były następujące instytucje:

- 47 uczelnie akademickie,
- 24 uczelnie zawodowe,
- 25 instytuty badawcze (w tym Sieci Łukasiewicz),
- 7 instytutów Polskiej Akademii Nauk,
- 2 Państwowe Instytuty Badawcze,
- 1 samodzielny zakład opieki zdrowotnej,
- 1 instytut badawczy,
- 1 uczelnia służb publicznych.

Wśród przyczyn niewydawania mikropoświadczeń instytucje wskazywały na:

- brak wiedzy i regulacji prawnych,

- brak zainteresowania studentów,
- wymagany zbyt duży nakład pracy przy niedostatecznych zasobach,
- brak potrzeby,
- brak prowadzenia kształcenia,
- brak uprawnień jednostki do wydawania mikropoświadczeń.

Instytucje, które zadeklarowały, że wydają mikropoświadczenia wskazały między innymi, że są to certyfikaty/świadectwa ukończenia kursu/szkolenia/studiów podyplomowych lub kursy instruktora/trenera sportu. Wśród badanych tylko 4 instytucje stosują mikropoświadczenia w formie cyfrowej, a te są wydawane w formie PDF (dwa podmioty wskazały na stosowanie pieczęci elektronicznej eIDAS lub odwzorowanie cyfrowe faksymili) lub odznaki cyfrowej.

Wśród odpowiedzi na pytanie o to jakie formy kształcenia inne niż studia wyższe, studia podyplomowe i kształcenie doktorantów są prowadzone w instytucji dominowały odpowiedzi o prowadzeniu różnorodnych kursów i szkoleń. W tym wskazano na kursy specjalistyczne, np. CISCO dla branży IT, kursy i szkolenia zgodne z wymaganiami Międzynarodowej Konwencji STCW dla kadr gospodarki morskiej, BHP, szkolenia specjalizacyjne dla lekarzy. Wskazano także na klasy akademickie, uniwersytety trzeciego wieku, programy mentorskie, kursy językowe, jak również szkolenia z zakresu dydaktyki akademickiej dostępne także dla osób spoza uczelni. Jedna instytucja wskazała na kształcenie na poziomie 5 PRK, jednakże bez uszczegółowienia. Co więcej, w ramach prac Zespołu doradczego, Ministerstwo poprosiło Krajową Reprezentację Doktorantów oraz Parlament Studentów RP o przeprowadzenie wśród studentów i doktorantów badania opinii na temat znajomości mikropoświadczeń oraz ich zastosowania. Podobnie jak w przypadku badania ankietowego instytucji, studenci oraz doktoranci w większości zadeklarowali małą wiedzę na temat mikropoświadczeń lub jej brak.

6. Dobre praktyki uczelni związane z mikropoświadczeniami

Biorąc pod uwagę wyniki badania ankietowego, MEiN dostrzega dalszą konieczność upowszechniania wiedzy o mikropoświadczeniach. W związku z powyższym załącznik do wytycznych stanowią dobre praktyki uczelni, które mają doświadczenia w stosowaniu mikropoświadczeń lub podjęły próby przyjęcia jednolitego podejścia w tym zakresie, a także materiał przygotowany przez Instytut Badań Edukacyjnych nt. Odznaki +. MEiN zachęca podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki do wzajemnego dzielenia się wiedzą i do wymiany doświadczeń w stosowaniu mikropoświadczeń oraz do przekazywania do Ministerstwa informacji o dobrych praktykach w celu ich rozpowszechnienia.

Załączniki:

1. Dobre praktyki Politechniki Warszawskiej
2. Dobre praktyki Politechniki Krakowskiej
3. Odznaka + Instytut Badań Edukacyjnych